

บทที่ 3
ระเบียบวิธีการศึกษา

3.1 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนการทำไร่สับปะรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมของตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในครั้งนี้จะทำการศึกษาโดย

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วารสาร และ หนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. จากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกสับปะรดของ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. ใช้แบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรผู้ทำไร่สับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 10 % จากกลุ่มที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนจำนวน 90 ราย ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4 แสดง ข้อมูลการสำรวจผลผลิตสับปะรด ปี 2543/2544 อำเภอเมืองลำปาง จังหวัด
ลำปาง

ตำบล บ้านเสด็จ	จดทะเบียน (ราย)	ไม่จดทะเบียน (ราย)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ตัวอย่าง 10% จดทะเบียน	ตัวอย่าง 10% ไม่จดทะเบียน
หมู่ 1	64	66	1,114	6	6
หมู่ 2	13	23	352	2	2
หมู่ 3	55	87	1,998	5	9
หมู่ 4	75	22	789	8	2
หมู่ 5	20	5	344	2	1
หมู่ 6	20	6	115	2	1
หมู่ 7	19	27	257	2	3
หมู่ 8	68	0	856	7	0
หมู่ 9	16	9	257	2	1
หมู่ 10	89	32	1,248	9	3
หมู่ 11	2	3	30	0	1
หมู่ 13	61	102	982	6	10
รวม	502	382	8,342	51	39

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (มิถุนายน 2544)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผลของการศึกษารังนี้ ได้ใช้แบบ
สอบถาม (questionnaire) ที่ผู้ศึกษากำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะ โดยทั่วไปของเกษตรกรผู้
ทำไร่สับปะรดใน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้แก่ จำนวน สมาชิกในครัวเรือน
พื้นที่เพาะปลูก การใช้เงินทุน ปัญหาและอุปสรรค ด้านการปลูก

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการทำไร่สับปะรด

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต รายได้ ผลตอบแทนการจำหน่ายสับปะรด

ตอนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการจำหน่ายสับปะรด

3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. นำแบบสอบถาม ที่ออกแบบมาทำการทดลองใช้ กับกลุ่มเกษตรกรผู้ทำไร่น้ำส้มป่นของ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 10 ชุด และ
2. ประสานงานโดยตรงกับผู้ที่เกี่ยวข้องในตำบลบ้านเสด็จ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ประธานสหกรณ์ผู้ปลูกส้มป่น เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 90 ชุด ในกรณีข้อมูลที่ได้รับไม่ครบถ้วนจะดำเนินการโดย นำแบบสอบถามชุดใหม่ให้กับกลุ่มตัวอย่างใหม่ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันของตำบลบ้านเสด็จ

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยหา ความสัมพันธ์ของข้อมูลออกมาในรูปร้อยละ และ นำข้อมูลที่ได้นำมาบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive method) เพื่ออธิบายถึงสภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคในการผลิต รวมทั้งสภาพการผลิต ปริมาณการผลิต ระดับราคาผลผลิต รวมถึง ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการทำไร่น้ำส้มป่นของเกษตรกรตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ออกมาเป็นค่าเฉลี่ยและร้อยละซึ่งเป็นค่าทางสถิติ

3.5 การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนการทำไร่น้ำส้มป่น เพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรม ของตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้มีการศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความ รวมถึงงานวิจัย ดังนี้

เพ็ญศรี สาวัดดี (2544) ได้รายงานในวารสารเศรษฐกิจ ปีที่ 47 ฉบับที่ 537 เดือนสิงหาคม 2544 ว่าสำหรับเดือนมีนาคม 2544 ไทยส่งออกส้มป่นสดและผลิตภัณฑ์ส้มป่นสดทุกชนิดรวมปริมาณ 51,371 ตัน มูลค่า 1,167.67 บาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 42,178 ตัน มูลค่า 967.57 ล้านบาท ในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 ร้อยละ 21.80 และ 20.68 แต่ลดลงจากปริมาณ 56,666 ตัน ในเดือนมีนาคม 2543 หรือลดลงร้อยละ 9.34 ส่วนมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 1,156.90 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.93 ส้มป่นกระป๋อง ส่งออกปริมาณ 37,163 ตัน มูลค่า 748.87 ล้านบาทเพิ่ม

ขึ้นจากปริมาณ 31,509 ตันมูลค่า 654.88 ล้านบาท ในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 ร้อยละ 17.94 และ 14.35 แต่ลดลงจากปริมาณ 40,286 ตัน มูลค่า 755.96 บาท ในเดือนมีนาคม 2543 ร้อยละ 7.75 และ 0.94 ตามลำดับ สับประรดสด ส่งออกปริมาณ 533 ตัน มูลค่า 5.89 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจากปริมาณ 426 ตัน มูลค่า 5.29 ล้านบาท ในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 ร้อยละ 25.12 และ 11.34 และเพิ่มขึ้นจากปริมาณ 456 ตัน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2543 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.45 ส่วนมูลค่าลดลงจาก 6.30 ล้านบาท หรือลดจ้อยละ 6.51 ความเคลื่อนไหวของราคาสับประรดประจำเดือนกรกฎาคม 2544 มีดังนี้ ราคาสับประรดโรงงานที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 2.75 บาทเพิ่มขึ้นจากราคา 1.96 บาทของเดือนที่แล้วร้อยละ 40.31 ราคาสับประรดบริโภคที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 5.40 บาทเพิ่มขึ้นจากราคา 3.62 บาท ของเดือนที่แล้วร้อยละ 49.17

ศูนย์สารสนเทศการเกษตร (2544) ในส่วนงานของกลุ่มงานพัฒนาสับประรด กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำประมาณต้นทุนการผลิตสับประรดทั้งประเทศ ในปีการเพาะปลูก 2542/2543 โดยต้นทุนการผลิตมีต้นทุนผันแปรเป็นจำนวนเงิน 6,700.45 บาท/ไร่ ในจำนวนต้นทุนผันแปรนี้ประกอบไปด้วย ค่าแรงงาน 2,568.41 บาท/ไร่ ค่าวัสดุ 3,560.53 บาท/ไร่ ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน 5,751.51 บาท/ไร่ และต้นทุนการผลิตมีต้นทุนคงที่เป็นจำนวนเงิน 273.81 บาท/ไร่ รวมเป็นต้นทุนต่อไร่ทั้งสิ้น 6,974.26 บาท/ไร่ โดยคิดเป็นต้นทุนรวมต่อกิโลกรัมได้ 1.78 บาท/กิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่สับประรดมีจำนวน 3,908 กิโลกรัม/ไร่ จากราคาสับประรดที่เกษตรกรขายได้มีราคา 2.40 บาท/กิโลกรัม ทำให้ได้รับผลตอบแทนต่อไร่เป็นจำนวน 9,379.20 บาท และมีกำไรต่อไร่จำนวน 2,404.94 บาท

ทฤษฎีต้นทุนที่เกี่ยวข้อง

ในการลงทุนทำไร่สับประรด ผู้ลงทุนหรือผู้ที่สนใจจะลงทุน ควรที่จะต้องทราบถึง ต้นทุนและผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในการทำไร่สับประรด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจำแนกประเภทต้นทุนตามลักษณะของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต ดังนี้¹⁰

(1) วัสดุดิบทางตรง (Direct materials) หมายถึง สิ่งที้นำมาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญโดยตรงในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้นทุนวัสดุดิบทางตรงที่รวมอยู่ในการผลิตสินค้าหนึ่งหน่วยนั้นสามารถคำนวณได้ง่าย เช่น ค่าหน่อพันธุ์สับประรด

(2) ค่าแรงงานทางตรง (Direct Labor) หมายถึง ค่าตอบแทนที่จ่ายให้

¹⁰ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, การบัญชีต้นทุน 1, (กรุงเทพฯ : แมคกรอ - ฮิล, 2542), หน้า 10

พนักงานผลิตซึ่งมีหน้าที่เปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น ค่าแรงงานในการเตรียมดิน ค่าแรงในการปลูก ค่าแรงในการดูแลรักษา และค่าแรงในการเก็บเกี่ยว

(3) ค่าใช้จ่ายในการผลิต (Manufacturing Overhead) หมายถึง ต้นทุนการผลิตอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากวัตถุดิบทางตรง และค่าแรงงานทางตรง ค่าใช้จ่ายการผลิตจะเป็นส่วนที่สนับสนุนให้กระบวนการผลิตเหล่านี้จะได้แก่

- วัตถุดิบทางอ้อม (Indirect materials) หมายถึง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า แต่ใช้เป็นจำนวนน้อย และไม่สามารถคำนวณต้นทุนเข้าไปในต้นทุนค่าได้โดยง่าย
- ค่าแรงงานทางอ้อม (Indirect Labor) หมายถึง ค่าตอบแทนที่ไม่ได้จ่ายให้แก่พนักงานที่ไม่ได้ทำหน้าที่ในการผลิตโดยตรง แต่มีส่วนสนับสนุนให้กระบวนการผลิตดำเนินไปได้
- ค่าเช่าและภาษีที่ดิน เนื่องจากในบางครั้งเกษตรกรได้ทำการเช่าที่ดินเพื่อใช้ในการทำไร่สับปะรด ทำให้เกิดค่าเช่านี้ขึ้นมา สำหรับค่าเช่าและค่าภาษีที่ดินของเกษตรกรที่เกิดขึ้น เกษตรกรจะจ่ายเป็นรายปี
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำไร่สับปะรด เครื่องมือและ อุปกรณ์ในการทำไร่สับปะรดที่มีการคิดค่าเสื่อมราคา ได้แก่ เครื่องพ่นยา เครื่องบีมน้ำ เครื่องตัดหญ้า โดยมีอายุการใช้งาน 20 ปี โดยใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมวิธีเส้นตรง (Straight - line Method)
- ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้ในการทำไร่สับปะรด เกิดจากการประมาณของเกษตรกรที่ได้มีการนำ เครื่องมือและอุปกรณ์ประเภท จอบ เสียม มีด ไปทำการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโดยการนำไปลับให้เกิดความคมในการใช้งานปีละครั้ง
- ค่าปุ๋ย เกิดจากการที่เกษตรกรได้ซื้อปุ๋ยเพื่อนำมาใช้ในการเพาะปลูกสับปะรด โดยใส่ปุ๋ยประมาณ 1- 2 ครั้งในแต่ละปี หลังจากปลูกไปได้ประมาณ 2- 3 เดือน โดยมีการผสม ระหว่างสูตร 24-0-0 และสูตร 15-0-0 ในอัตราส่วน 2/1 และนำไปหยอดบนต้นสับปะรด
- ค่ายาปราบศัตรูพืช เกิดจากการที่เกษตรกรได้ซื้อยาปราบศัตรูพืชมาใช้ปราบหญ้าและวัชพืชที่ขึ้นในสวนสับปะรดหลังจากที่ฝนตก โดยเฉลี่ยจะทำการฉีดพ่นประมาณ ปีละ 1-2 ครั้ง
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และน้ำมันหล่อลื่น เกิดจากการใช้กับเครื่องพ่นยา

ของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่มีเครื่องฟนยาเป็นของตนเอง ทุกครั้ง เมื่อมีการใช้เครื่องฟนยาปราบศัตรูพืช เกษตรกรจะต้องใช้น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นสำหรับเครื่องฟนยานี้

- คอกเบี้ยจ่าย เกิดจากการที่เกษตรกรไม่มีเงินทุนหมุนเวียนในการทำไร่สับปะรด เกษตรกรจึงได้มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆภายในจังหวัดเพื่อนำเงินมาลงทุน โดยคอกเบี้ยจ่ายที่เกิดขึ้นนี้ คิดตามอัตราคอกเบี้ยร้อยละ ของแหล่งเงินกู้ในแต่ละแห่งที่เกษตรกรได้ทำการกู้ยืมมา ซึ่งการจ่ายคอกเบี้ยของเกษตรกรจ่ายปี ละ 1 ครั้ง โดยจ่ายทั้งเงินต้นและคอกเบี้ยไปพร้อมกัน

2. การจำแนกต้นทุนสามารถจำแนกตามความสัมพันธ์ที่มีต่อปริมาณกิจกรรม ดังนี้¹¹

(1) ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)

หมายถึง ต้นทุนที่มีจำนวนรวม (Total Cost) เปลี่ยนแปลงเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณกิจการ แต่เมื่อพิจารณาต้นทุนต่อหน่วย (Unit Cost) จะมีจำนวนคงที่ต่อหน่วย

(2) ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)

หมายถึง ต้นทุนที่มีจำนวนรวม (Total Cost) คงที่เท่าเดิม ภายในช่วงระดับหนึ่ง (Relevant Range) ในกรณีที่ระดับกิจกรรมเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเหนือช่วงระดับกิจกรรมเดิม ต้นทุนประเภทนี้ จะเพิ่มขึ้นและจะคงที่อยู่ตลอดช่วงของระดับกิจกรรมใหม่

3. การคำนวณต้นทุนการทำไร่สับปะรด คำนวณได้ดังนี้

(1) ต้นทุนในการทำไร่สับปะรด คำนวณจาก ค่าแรงงานซึ่งรวมถึงตั้งแต่ การเตรียมดินจนกระทั่ง เก็บเกี่ยว บวกด้วยค่าวัสดุและอุปกรณ์การเกษตรซึ่งได้แก่ ค่าหน่อพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าน้ำมันหล่อลื่น รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งได้แก่ ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ คอกเบี้ยจ่าย โดยแยกให้เห็น ต้นทุนตามขนาดพื้นที่ไร่ ตั้งแต่ พื้นที่ 1-10 ไร่ พื้นที่ 11-20 ไร่ พื้นที่ 21-30 ไร่ และพื้นที่ 31 ไร่ขึ้นไป

¹¹ กรมทะเบียนการค้า " คู่มือประกอบการอบรมโครงการอบรมผู้ทำบัญชีเพื่อให้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ.2543 มาตรา 42 วรรคสอง", (กรุงเทพฯ : สวัสดิการกรมทะเบียนการค้า), หน้า 10-5,10-6

(2) ต้นทุนในการทำไร่สับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ คำนวณจาก ต้นทุนในการทำไร่สับปะรดหารด้วยปริมาณผลผลิตสับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ โดยใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก โดยแยกให้เห็นถึงขนาดต้นทุนในการทำไร่สับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ของขนาดพื้นที่ 1-10 ไร่ ต้นทุนในการทำไร่สับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ของขนาดพื้นที่ 11-20 ไร่ ต้นทุนในการทำไร่สับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ของขนาดพื้นที่ 21-30 ไร่ ต้นทุนในการทำไร่สับปะรดเฉลี่ยต่อไร่ของขนาดพื้นที่ 31 ไร่ ขึ้นไป

4. ผลตอบแทนจากการทำไร่สับปะรด มีวิธีการวิเคราะห์ดังนี้¹²

(1) อัตรากำไรต่อต้นทุน หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆแล้วกับต้นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าทั้งสิ้น

(2) อัตราส่วนของกำไรต่อยอดขาย หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้วเทียบกับรายได้ที่เกิดจากการขายสินค้าทั้งสิ้น

(3) อัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment Ratio) หมายถึง อัตราส่วนที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆแล้วเทียบกับสินทรัพย์ถาวรที่ใช้ในกิจการทั้งสิ้น

(4) อัตรากำไรต่อส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆแล้วกับส่วนของผู้ถือหุ้น

โดยผลตอบแทนจากการทำไร่สับปะรดได้แยกให้เห็นตามขนาดพื้นที่ทำไร่ ตั้งแต่ขนาดพื้นที่ 1-10 ไร่ ขนาดพื้นที่ 11-20 ไร่ ขนาดพื้นที่ 21-30 ไร่ และขนาดพื้นที่ ตั้งแต่ 31 ไร่ ขึ้นไป

¹² บุญจวรรณ รัชนีสุรี, การเงินธุรกิจ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า